

Česko-lužický

Ročník XXI
Číslo 5 / květen 2011

věstník

Karel Hynek Mácha

Máj

1.
Byl pozdní večer – první máj –
večerní máj – byl lásky čas.
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.
O lásce šeptal tichý mech;
květoucí strom lhal lásky žel,
svou lásku slavík růži pěl,
růžinu jevil vonný vzdech.
Jezero hladké v křovích stinných
zvučelo temně tajný bol,
břeh je objímal kol a kol;
a slunce jasná světů jiných
bloudila blankytnými pásky,
planoucí tam co slzy lásky.
I světy jich v oblohu skvoucí
co ve chrám věčné lásky vzešly;
až se – milostí k sobě vroucí
změnivše se v jiskry hasnoucí –
bloudící co milenci sešly.
Ouplné lůny krásná tvář –
tak bledě jasná, jasně bledá,
jak milence milenka hledá –
ve růžovou vzplanula zář;
na vodách obrazy své zřela
a sama k sobě láskou mřela.
Dál blyštil bledý dvorů stín,
jenž k sobě šly vždy blíž a blíž,
jak v objetí by níž a níž
se vinuly v soumraku klín,
až posléze šerem v jedno splynou.
S nimi se stromy k stromům vinou.
Nejzáze stíní šero hor,
tam bříza k boru, k bříze bor
se kloní. Vlna za vlnou
potokem spěchá. Vře plnou –
v čas lásky – láskou každý tvor.

Meja (překlad Róža Domašcyna)

1.
Bě pódzni wječor – přenja meja –
wječorna meja – bě lubosće čas.
Tujawki wołanje zaklinča zas,
do chójnow wónje zwabi reja.
Šeptajo w mochu lubosć machaše;
rozkčěty štom wo želach lhaješe,
spěw lubosće sołobik róži baješe,
a róža wonjacy zapach dychaše.
Hładki jězor w chlódku kwětow
błuko wo tajnej boli bórčeše,
brjóh jón wot dawna wobjaty dzeržeše;
jasne slónca z cuzych swětow
w acurnych krjeslenkach na njebju hrajachu,
lubosće sylzy so w jězoru palachu.
A swěty po njebjesach čahajo
so w swjatnicy lubosće zetkach;
tam pyrjo so – rozžahle wjerhajo,
kaž wustate płomješka hašejo –
sej w lubosćach božemje dawachu.
Wobličo lony pak poľne so swěći,
jasnoblěde jasnje hlada
– lubka, kiž za lubšim trada –,
žehliwe z róžojtym płomjenjom řeči;
na wodach wobrazy swoje sej wuchwali,
z lubosće k sebi so jaskrawe rozpali.
Z daliny blyšćenje, blěduške scíny
dworow stupaja bliže a bliže
steja wobjate niže a niže,
do směrkw zminu so, póžru je klíny,
hač na kóncu do so wšě njesplunu.
A štomy so štomiskam přisunu.
Tam za nimi hory su, w šerínje
chójna so k brězy a brěza ke chójnje
tula zas. Žołma po žołminje
w řece so pospěši. Pěni so bujnje –
w lubosće času – wě lubować stworjenje.

Na sklonku roku 2008 básník a překladatel Milan Hrabal požádal básničku Róžu Domašcynu o spolupráci na projektu překladu Máchovy slavné básně Máj do hornolužické srbštiny. K vytvoření řádkového překladu přizval Alfreda Měškanka, je-
muž byl k ruce u obtížnějších pasáží. Když byla tato fáze oběma autory úspěšně dokončena, Róža Domašcyna přebásnila celý
Máj – Meju a navázala tak na svého strýce – básníka Jurije Chěžku. Lektorsky se náročného rukopisu ujala zkušená redaktorka
Marka Maćijowa. Na Hrabalovu žádost připravila ilustrace a obálku malířka Isa Bryccyna. Doslov napsal Vladimír Křivánek.
Vydavatelské role se ujala pražská Obec spisovatelů společně s Ludovým nakładnistwem Domowina. Knížka spatřila světlo
světa na sklonku roku 2010 v zrcadlovém dvojjazyčném vydání.

Z HORNÍ LUŽICE

(www.domowina.de, 28. 3.) **Valná hromada Domowiny zvolila nového předsedu.** Stal se jím sedmadvacetiletý Dawid Statnik, který na předsednickém postu vystřídal Jana Nuka. Ten vedl Domowinu 11 let a v poslední volbě již nekandidoval. Dawid Statnik byl zvolen na dva roky a funkci bude vykonávat jako čestnou.

(SN 5. 4.) Energetický koncern Vattenfall, který těží v Lužici hnědé uhlí, chce do konce roku postavit v **Trjebinu novou mateřskou školu.** Její vybudování je nutné, jelikož dosavadní školka leží příliš blízko povrchového dolu. Nová budova pojme 75 dětí v osmi třídách. Nyní jsou na zápis dětí do trjebinské mateřské školy dlouhé čekací doby, jelikož ji kromě místních navštěvují i děti z Miłoraze, Slepého, Rowného, Mułkec i z Běté Wody. Podle některých rodičů bude však z nové školky daleko do lesa a bude jí též chybět venkovní hřiště. V nové mateřské škole se budou děti vychovávat dvojazyčně.

(SN 12. 4.) **Šéfredaktor Serbských Nowin** Benedikt Dyrlich na začátku května ze zdravotních důvodů **opustí svou funkci.** Redakci hornosrbského večerníku vedl od roku 1995.

(SN 13. 4.) Předsednictvo Svazu lužickosrbských umělců představilo **plán nejbližších akcí**, na nichž se Svaz bude organizačně podílet. Na 3. květen připadne koncert k počtu skladatele Bjarnata Krawce s barytonistou Geraldem Schönem a klavíristkou Oksanou Weingardt-Schön. Akce se bude konat na wojereckém zámku. 19. května se uskuteční autorské čtení Manfreda Heina, Tadeusze Rózewicze a Kita Lorence. Na budyšínském Lužickosrbském gymnáziu, Lužickosrbské škole druhého stupně a škole ve Worklecích se budou konat přednášky Milana Hrabala o spolupráci Lužických Srbů s Čechy.

V Njebjelčicích **byla založena iniciativa** „Za lužickosrbské národní zastupitelství“. Jejím záměrem je přesvědčit německé politiky, že lužickosrbský národ v Sasku a Braniborsku potřebuje legitimní zastupitelský orgán, který bude volen obyvateli lužickosrbského sídelního prostoru. Tento orgán bude mít právní legitimitu k tomu, aby vyžadoval všechna potřebná práva pro Lužické Srby. Domowina tuto celonárodní legitimitu nemá. Mluvčími iniciativy byli zvoleni Měrcin Wałda z Njeswačidla a Michael Apel z Chotěbuze. V blízké budoucnosti se plánují rozhovory s komunálními politiky a radami v okresech lužickosrbského sídelního prostoru.

Z DOLNÍ LUŽICE

(SN 14. 4.) **Kito Ela**, jenž deset let vedl chotěbuzskou pobočku Jazykového centra Witaj, odchází do důchodu. Tento třiadesátiletý Lužický Srb pocházející z Horní Lužice řadu let pedagogicky působil na chotěbuzské Lužickosrbské vyšší škole a Dolnosrbském gymnáziu. Na oficiálním rozloučení za účasti zástupců Domowiny, Nadace lužickosrbského národa a dalších institucí se hovořilo o jeho mimořádném přínosu pro obrození dolnosrbské jazykové vzdělávání vychovatelek dolnolužických mateřských škol.

(NC 11) Na počátku března byla v budově Braniborské technické univerzity v Chotěbuzi představena **nová kniha *Flora des Spreewaldes* (Květena Blat).** V knize je popsáno celkem 1227 rostlinných druhů, včetně stromů a keřů, které se vyskytují v Horních i Dolních Blatech. Významná část knihy je věnována

tomu, jak květena Blat během staletí ovlivňovalo lidské hospodaření. Barevné obrázky přibližují nejen jednotlivé rostlinné druhy, ale také významná stanoviště: mokřady, podmačené louky, lesy nebo okraje struh. Rostlinám jsou přiřazeny nejen německé vědecké názvy, ale také lužickosrbská jména. Kladně je třeba hodnotit, že kniha obsahuje i lužickosrbské shrnutí (résumé). O lužickosrbskou část se postaral Jens Martin, který pochází z Bórkowa a bydlí nyní v Postupimi. Martin vycházel ze všech dostupných zdrojů, které se věnují lužickosrbským názvům rostlin. Tím nejstarším je kniha Leonharda Thurneyssera z roku 1578, další podklady poskytly například knihy Mollera, Chójnana, Hauptmanna nebo Zwahra. Jenu Martinovi pomáhal Heinz-Dieter Krausch, botanik z Gubina, který již několik desetiletí sbírá lidové názvy rostlin v Dolní Lužici. Knihu představil jeden z hlavních autorů dr. Volker Kummer z university v Postupimi, který pochází ze vsi Kšušwice v Dolních Blatech. Jens Martin při představení knihy mimo jiné zmínil, že se v Dolní Lužici v němčině používají lidové názvy rostlin, které mají původ v lužické srbštině. Například *kukol* (*koukol*), se zde nazývá *Kuckel*, zatímco jinde v Německu *Kornrade*.

Sdružení Njepilic dwór z Rowného na Slepsku uspořádalo v první polovině března **woklapnicu**, setkání za účelem zhodnocení uplynulého roku. Členové sdružení kladli důraz na výuku *slepjanštiny*, slepjanštině nářečí lužickosrbského jazyka, na jeho uchování pro běžné mluvené i psané použití. Výuka probíhá již od roku 2005, učitelem je člen sdružení Dytař Redo, podporu mu poskytuje Antje Krawcowa, která pochází ze Slepého a nyní vyučuje na Srbském gymnáziu v Chotěbuzi. Kurzu se účastnili nejen členové sdružení, ale i další obyvatelé Slepska. Sdružení sestavuje i slovník *slepjanštiny*. V současné době je do něj zahrnuto okolo 1000 hesel, která jsou seřazena do několika okruhů, například zemědělství, les, dům, náboženství. Sdružení se chystá vydat také slepjanštinou zpěvník. Dytař Redo sbírá písně již od roku 1959, první zaznamenanou písní byla *Šta jo ta gólicka trawku žněć*. Doposud nashromáždil 123 písní.

(NC 12) **Sdružení Pšěza** ze Žylowa na okraji Chotěbuze, které udržuje lužickosrbské zvyky a předvádí kroje a tance, oslavilo **20. výročí svého založení.** První předsedkyní byla Doris Heinzowa, známá autorka lužickosrbských krojů. *Pšěza* vystupovala poprvé na veřejnosti v roce 1991, tehdy spolek předvedl lužickosrbskou svatbu. Od té doby vystoupil soubor mnohokrát, nejen v Lužici, ale také „na druhé straně Labe“, například ve Švábsku, úspěch sklídl dokonce v Katalánsku, poblíž Barcelony. Dnes má sdružení okolo 20 členů, předsedou je Jörg Maznik. Sestava se často mění, především mladí lidé odcházejí kvůli studiu nebo zaměstnání. Oslavu výročí chystají v září, předvedou nový program *Na marku* a k tomu části starých kusů.

(NC 13) Do duchovní služby v **dešenské farnosti**, která kromě Dešna zahrnuje i Strjažow a Žylow, **nastoupila** 1. března farářka **Katharina Köhlerowa**. V dlouhé řadě evangelických duchovních, kteří v Dešně působili od roku 1570, je první ženou. Katharina Köhlerowa přichází ze Žitavy, Dolní Lužici ale již poznala. Její manžel Ekkehard Köhler vyučuje čtyři roky matematiku na chotěbuzské univerzitě. Často za ním do Chotěbuze jezdila spolu s jejich dvěma syny, mnohokrát navštívili například Blata. Farářka Köhlerowa si předvezala, že se naučí dolnolužickosrbsky. Českým jazykem již mluví, rok studovala teologii v Praze na Karlově univerzitě. Doufá proto, že se srbštinu rychle naučí. Předchůdcem farářky Köhlerové byl Hans-Christoph Schütt, který duchovní službu v Dešně převzal po svém otci Dieterovi. Ovládal lužickou srbštinu a působil i jako lužickosrbský farář. Loni přestoupil do svého rodného městečka Wjelceje, kde věřící faráře nutně potřebovali.

(NC 15) **Loutkové divadlo** při Srbsko-německém lidovém divadle v Budyšině oslavilo na počátku dubna **50. let svého trvání**. Při této příležitosti navštívil představení *Bremenske muzikanty* v dolnolužické srbštině. Děti z Dolní Lužice, ze školek a základních škol, kde vyučují srbštinu, pojedou na představení

do Budyšina autobusy. První přestavení již proběhla a měla velký ohlas. Děti je přijaly s nadšením, řeči rozuměly. Počítá se s tím, že tuto hru uvidí celkově více než 900 dětí z Dolní Lužice.

*Ze Serbských nowin podal Petr Ch. Kalina,
z Nového casniku Miloš Malec.*

Měrko Šořta (ed.): *Towaršny spěwnik. Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2009. 365 stran.*

Recenzované dílo představuje obsáhlý zpěvník téměř tří stovek písní, jež jsou více či méně zakotveny v současném repertoáru hornosrbské společenské zpěvnosti. Sestavil je výtečný znalec lužickosrbské folklórní i artifiřiální hudby Měrko Šořta.

Dle textu v předmluvě zpěvníku má tvorba podobných antologií tradici od roku 1878, kdy Korla Awgust Fiedler sestavil *Towaršny spěwnik za serbski lud*, který vydala Matice lužickosrbská. Dílo pak bylo do 20. let 20. století vydáno v několika reedicích. Z období po druhé světové válce známe několik menších lužickosrbských zpěvníků. V roce 1980 vyšel péři Jana Handrika a Jana Bulanka velký souhrnný zpěvník se stejným názvem jako aktuální recenzované dílo. Po politickém převratu v NDR spatřila světlo světa antologie *Naš towaršny spěwnik*, do níž byly též zahrnuty písně, jež se v předchozích desetiletích z různých důvodů nevydávaly, které však dosud byly pevně zakotveny v obecné lidové zpěvnosti.

Šořtův zpěvník obsahuje lidové i umělé písně rozdělené do jedenácti kategorií: *Wótčinske spěwy, Domizna, Wjeselo a zabawa, Lubosc a zrudoba, Kwasne spěwy, Počasy a přiroda, Slepjanske spěwy, Ze słowjanskeho wukraja, Z nowšeho časa, Hodowne spěwy a Kanony*. Podle slov editora toto dělení „poskytuje možnost sestavení malých programů ... Jeho primárním účelem není hodnotit obsah, nýbrž poradit, k jaké příležitosti se zpěv hodí“ (s. 5). Do sbírky nebyly zařazeny žádné dolnosrbské písně, což Měrko Šořta v předmluvě vysvětluje tím, že relativně nedávno, v roce 2007, vyšel speciální zpěvník těchto písní, takže jsou případným zájemcům poměrně snadno k dispozici.

Některé písně jsou zapsány jednohlasně, jiné zpěvník nabízí v dvouhlasých úpravách. Nápěvy jsou doplněny konvenčními akordickými značkami. Určitou nejednotnost nacházíme v tempových a výrazových pokynech, jež jsou uvedeny buď italsky (*andante, lento espressivo e poco rubato...*) nebo hornosrbsky (*šibale, hibićiwje...*); u některých písní pak označení zcela chybí, takže pokud je neznáme, nevíme, jak je zazpívat.

Při přezpívání nebo přehrání zpěvníku najde český či moravský uživatel v lužickosrbských zpěvech řadu nápěvů pocházejících z jeho vlasti. Jde např. o v Lužici často zpívanou *Hančička wowčerjowa* (s. 138) na melodii *Andulko šafářowa, Běži woda, běži* (s. 31) na nápěv *Teče woda, teče* nebo *Lužica słowjanska* (s. 18) jako kontrafaktum obrozenecké *Moravo, Moravo*.

Zajímavou kategorií písní nacházíme v oddíle *Z nowšeho časa*, kde jsou vůbec poprvé zveřejněny populární písně od lužickosrbských hudebních skupin posledních let. Popěvky jako *Beno je wulki, Krabatowa džowka, Ja sym najrjeňši serbski cowboy* nebo *Naš onkel Jurij* již skutečně náležejí do repertoáru běžného lužickosrbského společenského zpěvu, a tak mají ve zpěvníku své patřičné místo. Podobně je to s písněmi v oddílu *Ze słowjanskeho wukraja*, kde nacházíme české, moravské, slovenské, ruské, ukrajinské a polské písně, které se v Lužici zpívají s původními texty (*Tancuj, tancuj, Čerešničky, Chtopoki, Hej sokoty, Kalinka, Na tu swatú Katarinu, Pidmanula, pidwjela, Podmoskownyje wječera, Katjuša* ad.). Zde se editor dopustil drobné chyby, když píseň Fanoše Mikuleckého *Vinečko bílé* považuje za moravskou lidovou (s. 303).

Právě výběr písní je nejsympatičtější stránkou tohoto zpěvníku. Je dobře, že editor nebyl svázán genetickou stránkou nápěvů a zařadil do své antologie nejen písně prokazatelně domácího původu, nýbrž i řadu těch, které pocházejí odjinud – i ty jsou totiž integrální součástí soudobé lužickosrbské obecné zpěvnosti. Výsledkem je zpěvník, jenž je neobyčejně praktický, neboť svým repertoárem dokonale pokryje písňovou poptávku při leckteré společenské příležitosti. Určitou nevýhodou však je, že formát a vazba zpěvníku sice dokonale uspokojí zpěváka, jenž jej bude držet v ruce, méně však instrumentalistu, který bude chtít písně doprovázet; tato kniha, je-li položena na stůl či na notový pult, vinou jinak kvalitní pevné vazby bohužel nezůstává otevřena na požadované stránce.

Petr Ch. Kalina

Jan Rokyta (Adolf Černý). *Serbska poezija 56. Zestajaloj Petr Kaleta a Kito Lorenc, wudał Kito Lorenc, LND Budyšin 2010. 63 stran.*

Další svazček Lužickosrbské poezie představuje ne vždy dostatečně známého českého básníka Jana Rokyty. Za tímto pseudonymem se však skrývá velký přítel a propagátor Lužických Srbů – Adolf Černý.

Na obálce je otištěno vyčerpávající pojednání Petra Kalety o Černého-Rokytové životě a literární a překladatelské činnosti. Sbírkou otevírá jedna původní Černého báseň v lužické srbštině (s. 5), která vznikla u příležitosti prvního výročí smrti Michala Hórnika, a jedna Rokytova báseň v češtině paralelně s lužickosrbským překladem Kita Lorence z r. 2009. Následuje oddíl (8–31 s.), který nese název *Rokytovy básně přeložené do lužické srbštiny jeho vrstevníky*. Název ale není zcela přesný, neboť se v této části objevil i jeden Černého originální sonet v lužické srbštině *Nad rowom Michala Hórnika*. Kromě této básně obsahuje výše jmenovaný oddíl celkem 24 překladů Rokytových básní a jeden překlad Černého lyrické prózy *Góla* od Miny Witkojc. Z 24 překladů patří šest J. Bartu-Čišinskému, jedenáct O. Wićazovi, šest M. Witkojc a jeden překlad patří dosud neidentifikovanému pseudonymu Juriji Dalokému.

Druhá podstatná část sbírky představuje Černého přebásnění 25 skladeb z české poezie (po jedné z F. L. Čelakovského a V. B. Nebeského, dvě z K. Havlíčka Borovského, čtyři z J. Nerudy, jedna z A. Heyduka, pět z V. Hála, dvě z J. Zeyera, tři z J. V. Sládka, jedna z S. Čecha a čtyři z J. Vrchlického).

Celkově je brožura pečlivě vypravena bohatou fotodokumentací. *Serbska poezija 56* je bezpochyby velkým dokladem o plodných vzájemných vlivech obou kultur, ale přesto se nemožu ubránit dojmu, že se tímto role A. Černého v lužickosrbské poezii značně nadhodnocuje. A. Černého nelze zařadit mezi lužickosrbské básníky; nemůžeme jej ani srovnávat s Václavem Srbem z Chýně, který na rozdíl od A. Černého napsal přes 20 originálních básní v dolnolužické srbštině. Celou tuto brožurku však můžeme považovat za hold člověku, pro kterého byla Lužice a Lužičtí Srbové vším. Za zcela zbytečné považuji zařazení lyrické prózy *Góla* v překladu Miny Witkojc. Ta se objevila již v r. 1993 ve velice vydařeném souboru drobné prózy o Dolní Lužici s názvem *Pěšy, z cořnom, po kolasach* vydaném nakladatelstvím Domowina v rámci edice „*kapsna kniha*“ pod číslem 150.

Z redakční poznámky na s. 59 lze vyčíst, že předkládaná sbírka klade větší zřetel na Černého básně přeložené do dolnolužické srbštiny. Dále se dovídáme, že vzhledem k rozsahu brožur vydá-

vaných v rámci edice *Serbska poezija* nemohly být do souboru zařazeny Erbenovy *Svatební košile* v Černého překladu. Redakce také upozorňuje, že úryvek *Svatebních košil* v překladu Václava Srba z Chýnic lze najít ve svazku *Serbska poezija* 47. Ještě bych doplnil, že Erbenovy *Svatební košile* přeložil i Jakub Bart-Čišinski. Překlad nalezneme ve svazku I jeho sebraných spisů na s. 73 až 83.

Na závěr bych chtěl čtenáře seznámit s dosud málo známými fakty, které snad osvětlí, co stálo u počátku Černého básnění. Někdy pro básníky bývá takovým impulsem i nešťastná láska a podle mého soudu tomu tak bylo i u Adolfa Černého. Leccos nám napoví korespondence mezi Adolfem Černým a Arnoštem Mukou z let 1893 až 1895. Je z ní v náznamech patrné, že se Adolf Černý zasnoubil s jistou slečnou Annou Engstovou ze Slaného; svatba byla naplánována na léto r. 1894. Přáním Černého bylo, aby je oddal M. Hórnik. Ze svatby ale sešlo, nejen proto, že M. Hórnik v únoru toho roku zemřel, ale hlavně proto, že se s Černým snoubenka rozešla. Černý neuvádí v korespondenci důvody zrušené svatby, ani důvody rozchodu. Jako nesmělý mládenec musel nést ztrátu první lásky velice těžce a vnímat ji snad i jako velké pokoření. Ani by o tom Muku nezpravil, kdyby se Muka sám od Černého sestry Barbory, pobývající tehdy v lužickosrbské rodině Holanových, nedověděl, že ho „nevěsta“ opustila.

Způsob, jakým Černý Muku informoval o okolnostech svých zasnub, nasvědčuje tomu, že projevované city patrně nebyly plně opětovány, resp. že z plánovaného sňatku zcela sešlo. Lze tak usuzovat podle velice stručných sdělení, která se v dopise objevují. Více podrobností není známo, nedovedu posoudit, nakolik díky dopisům ovlivnil např. respekt ke konvencím doby apod. Podobně i věty hrdě referující o tom, že se Černého vyvolená učí lužickosrbsky, vyznívají podle mého soudu spíše nuceně, což nasvědčuje tomu, že by se mohlo jednat spíše o Černého toužebné přání, než o skutečnost. Životní zkušenost s milostným nezdarem Černého na nějaký čas od pokusů navázat partnerské vztahy odradila a naměřovala jej mj. k psaní poezie.

Dokladem milostného zklamání je také báseň, kterou pod pseudonymem Jan Rokyta publikoval Černý 10. června 1895 v Lumíru. Jedná se o jedenáct strof, elegii tematizující milostnou deziluzi. Kdybychom měli text milostné lyriky projektovat z lyrického subjektu na autora, mohli bychom tvrdit, že Černý prožíval skutečný stesk a bolest. Snad mu tedy útěchu poskytla alespoň básnická tvorba. Zdá se, že autorská seberealizace, tj. psaní vlastní poezie, k němuž se po krachu vztahu uchýlil, začalo Černému přinášet potěšení, neboť od té doby publikoval verše častěji, a to i na témata milostná.

Zdeněk Valenta

DOPISY

V době 2. světové války měl světoznámý lužickosrbský novinář Jurij Wićaz, činný pro exilovou „četku“, dost času neformálně hovořit s ministrem zahraničí USA Hullem a jeho britským kolegou Edenem a požádat je o mezinárodní řešení lužickosrbské otázky. Bohužel tak neučinil.

Rovněž Slovanský výbor v Moskvě nepředložil před Jaltskou konferencí návrhy na pomoc Lužickým Srbům. Kupodivu však ještě nebylo pro Srby vše ztraceno. Krátce před smrtí mi sdělil JUDr. Jan Cyž (v srpnu 1985), bývalý rada budyšínského okresu, že v roce 1945 po osvobození dala sovětská vojenská zpráva vedení národní lužickosrbské organizace Domowina volnou ruku k plné reslavizaci tehdejší slovanské a dvojjazyčné části Lužice. Srbští funkcionáři však byli názoru, že by museli postupovat stejně jako nacisté vůči nim, a proto na tento sovětský návrh rezignovali. Němci ve stejné situaci by stejný návrh nikdy nepromamili. NDR po dobu své existence sice formálně Srby podporovala, ale výsledek za 40 let trvání byl, že kromě katolické části Budyšínska a Kamenecka všechny ostatní slovanské oblasti Lužice nevychovaly dorost. Ztratily slovanskou budoucnost.

V procesu sjednocení obou částí Německa se konala konference 2+4, které se za tehdejší Československo nezúčastnil ministr zahraničí Jiří Dienstbier, který měl klást sjednocenému Německu požadavky stran podmínek zachování Lužických Srbů. Tato při-

ležitost byla trestuhodně promarněna. Kohlovo Německo začalo sice formálně Srby podporovat, ale sociálně-ekonomické poměry a nezaměstnanost ve slovanské Lužici vyhnány mladou generaci za prací do západních spolkových zemí.

Do roku 1998 nebyly na německé úřady a instituce ze strany Srbů větší formální stížnosti. V saské státní kanceláři úřadu předsedy vlády v Drážďanech působil tehdy znamenitě za hornolužické Srby Dr. Simon Brězan, který vyhovoval všem složkám a frakcím Srbů a zároveň byl plně respektován Němci. Po jeho tragické a předčasné smrti není za něj plnohodnotná náhrada. Tak začaly od roku 1998 problémy s financováním všech srbských institucí.

Většina kulturních zařízení a dále všechny vyšší školy, kde se učí převážně lužickosrbsky, nemají jistotu, zda přežijí. Německé úřady federální i zemské zdůvodňují svůj postup faktem, že v Německu nejsou peníze z veřejných zdrojů a je vyhlášen všeobecný program šetření. O srbských středních školách v katolické Lužici, které saské úřady likvidují jednu za druhou, tvrdí, že není naplněn jejich početní stav. Jde prý o rovnoprávnost podmínek pro osmdesátimilionové Německo s kulturně vyspělými, ale nečetnými Srby.

Budoucnost Lužických Srbů za všech generací od 16. století byla vždy nevyzpytatelná. Zpětně lze optimisticky říci, že Srbové zatím vždy v menším a menším počtu a na menším území přežili. V každém případě však potřebují naši pomoc a ochranu.

Josef Lebeda

LETOPIS

Herbert Nowak, uznávaný a ctěný dolnolužickosrbský duchovní, spisovatel a horlivý zastánce dolní lužické srbštiny zemřel na počátku dubna, krátce před svými nedožitými 95. narozeninami. Herbert Nowak se narodil 23. dubna 1916 w Gołynku v rodině učitele. Absolvoval gymnázium v Chotěbuzi, studoval evangelickou teologii a filologii v Lipsku a Vratislavi. Od roku 1947 do roku 1963 byl farářem ve vsi Pěš Dubow (východně od Bezkowa), poté až do důchodu v Drjowku. Sloužil bohoslužby v dolnolužické srbštině na řadě míst v Dolní Lužici, kázal

pro Srbský rozhlas, psal náboženské texty například pro Nowy Casnik a Serbskou Pratyji. Z řady jeho knih je možno vybrat například *Dolnoserbske prjatkowanja* (1985–1991), *Prjatkowanja* (1997–2001), *Powědamy dolnoserbski*, *Móje pócyunki a njepocynki*, *Dopomnječki na sedym lětzasetkow* nebo *Dolnoserbska liturgija*. V roce 1997 byl poctěn nevyšším lužickosrbským vyznamenáním Cenou Čišinského. Celý život byl věrný odkazu svého vzoru, faráře Bogumila Šwjely: *farar bys a serbstwo wuchowaš*.

Miloš Malec

Kdo jen trochu zná vývoj poválečných poměrů v Lužici, v její stále národně uvědomělé západní katolické části, nemůže pře-

hlédnout nebo pominout jméno a osobnost **Msgre. Měrcína Salowského** (8. 6. 1932–26. 4. 2010), bedlivého hospodáře se svěřenými dary. Původ z dobré srbské rodiny z Worklec (rodiště buditele Michała Hórnika), zdravá zbožnost, nadání vskutku mimořádné, jej předurčily, vytříbený smysl pro zodpovědnost a povtaivá důkladnost uschopnily, aby vyrostl v jedinečný typ všestranného pracovníka na nábožensko-národním poli svého dějinami zkoušeného národa.

Studia v surovém čase války zahájil ještě na německém gymnasiu v Budyšině a po válce hned přešel na srbské gymnasium v severních Čechách, v České Lípě a Varnsdorfu. Rád na tuto životní etapu vzpomínal. Pobyt v naší vlasti vyzrál, zde si už bytostně uvědomil svůj srbský charakter, zamiloval rodný jazyk mateřský i sesterský český. 1948 se studenti vrátili domů a v tehdejší NDR se stali prvními maturanty, budoucí mladou inteligencí, na kterou čekal a kterou tolik potřeboval národ. Salowski volil studium teologie. Prošel vysokými školami v Paderbornu a v Erfurtě. Po kněžském svěcení rozvinul své duchovní poslání v rodné Lužici – především mezi probouzející se mládeží v Chróscicích. Tři léta pobyl ve velkoměstské pastoraaci v Lipsku a intelektuálně ještě více obohacen, vrátil se opět ke svým – do Kulowa. Ve čtyřiceti letech věku přebral farnost ve Wotrowě, aby pak přišel jako farář zpět do největší katolické farnosti chróscické, kde jej ovšem čekaly kromě náročné duchovní správy i další nové úkoly – už jako monsignora a kanovníka drážďanské kapituly s povinností věnovat se srbským náležitostem a záležitostem na ordinariátě míšeňsko-drážďanské diecéze. K vyčerpávající práci se však přihlásila těžká choroba a po 22 letech pastoraace v této své poslední farnosti odešel z ní na odpočinek.

Salowski nejen že byl dobrým, přesvědčeným a přesvědčujícím duchovním pastýřem – on se stal i tím, který netoliko srbskou řeč a literaturu miloval – on ji také obohatil! Už během studií v Erfurtě vedl kolektiv, který začal pracovat na překladu bible do současné živé srbštiny: čtyři úhledné svazky Písma vyšly v letech 1966, 1968, 1973 a 1976. Dvakrát upravil (včetně notového materiálu), do tisku připravil a vydal kancionál *Wosadnik* (1960, 1977). V době svého wotrowského působení po tři roky redigo-

val nejčtenější srbský časopis *Katolski Posol*. Nedocenitelným dílem je překlad velké mešní knihy *Serbske misale* (1993), když se stala srbšтина také oficiálním jazykem liturgickým. Aby upozornil na velké kulturní bohatství a živou přítomnost svého národa, vypravil do světa dvě velké obrazové publikace *Katholische sorbische Lausitz* (1976) a *Na slédach biskopa Bena* (1983) a informativní knihu o srbských velikonočních jezdcích *Osterreiter in der Lausitz* (1992). Aby všeho nebylo málo, pečoval o to, aby po deset let (1980–1990) ročně přicházela do srbských rodin bezvadně vypravená uvědomovací čítanka, nazvaná po někdejších kalendářích *Krajan*. K podpoře dobrých společenských tradic a zvyků vyšla roku 1985 milá kniha *Lónčko hrónčkow*. Za připomenutí by jistě stála celá řada menších i větších překladů, účast na vydání nových krásných učebnic pro náboženskou výchovu a snad i odkaz na velké dramatické pásmo k výročí založení kláštera Mariina Hvězda *Hwězda jasna* a třeba i svěží reportáž ze současného Petrohradu, kterou jsme mohli číst v Serbských Nowinách. S velkou ochotou převzal odpovědnost za ekumenické náboženské vysílání v srbské řeči – odvysílané myšlenky prostých i vzdělaných shrnul do knižního špalíčku *Z Tobu po wšech pučach* (2003). Také název televizního srbského magazínu *Wuhladko* je realizací nápadu Salowského. Labutí písní jeho života byla pečlivá revize celé bible v jednom svazku *Swjate Pismo* (2006). Není divu, že Salowski byl už od roku 1990 nositelem státní Ceny Čišinského 1. třídy.

Salowski dobře znal a miloval naši vlast. Naposled ji navštívil předloni – už nemocen – při své přednášce 7. listopadu v Lužickém semináři. Opravdu naposled, protože loňského dubna odešel na pravdu Boží. Dne 3. května se s ním v Chróscicích rozloučil vděčný srbský lid, jemuž sloužil čistě a ušlechtilě svým povoláním i z vnitřní potřeby svého srdce. Za doprovodu přátel z ciziny i naší republiky, kteří k tiché modlitbě kladli zemřelému do úst srbskou otázku našeho Petra Bezruče: *Tak mało mam krwě. A hišće mi ćeće z horta. Hdyž budže rosć nade mnu trawa, hdyž budu hnić, što na moje městno, što zběhnje mój škit?* (překlad Oty Wicaze – *Šleske pěsnje*, 1962)

Ave, anima pia!

Josef Šindar

HUDBA

15. března se v sálku varnsdorfské Městské knihovny uskutečnil koncert **Tomazse Nawky** (etnografa, ředitele Serbského muzea v Budyšině a zde především dudáka) nazvaný **Po Lužici s dudami**. Téměř půlstovka posluchačů se účastnila neobyčejného putování po Lužici plného dud a melodií. Nawka sestavil své vystoupení ze zajímavých melodií, videoprojekce a poutavého průvodního slova. Posluchači tak měli možnost slyšet střídavě tři druhy lužickosrbských dud – *kozły* (velké dudy v ladění Es), *měchawu* (malé dudy v F) a nejmenší čtyřhlasou *měchawku* (v Am), která je podobná českým „moldánkům“, jak říká Nawka. Historický obrazový doprovod, obsahující také vzácný filmový záznam vystoupení dudáka Kita Lejnika z padesátých let 20. století, pomohl vyvolat atmosféru venkovských lidových slavností v srbské Lužici. Příznivou reakci diváků vyvolalo i zařazení „občerstvovací“ písně J.G. Schwienteka na slova Kita Lorence *Hdyž samlutki sym / pytam sebi rym...*, kterou Nawka zahrál s doprovodem kyтары. Na organizaci pořadu, který se uskutečnil v rámci mezinárodního projektu „Městská knihovna Varnsdorf – Setkávání přes hranice“, se podílel Zwjazk serbskich wumělcow. Realizaci projektu spolufinancuje Evropská unie z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF): „Investice do vaší budoucnosti“ v rámci programu Cíl 3 / Ziel 3.

gr

Z koncertu *Po Lužici s dudami*. Foto Zdeňka Vajsové.

Wo mjelčenju

W nazymje 1989 je mi Budyski farar Rudolf Kilank w přinošku za Katolski Posoł radžił, zo měł mjelčec. Přistowo Si tacuises, philosophus mansisses! (Jeli by mjelčať, by filozof wostał!) mějach sej po jeho měnjenju k wutrobje wzać. Njejsym so po jeho radže měł, wšako njeńdžeše mi wo filozofowanje, ale wo prawdžiwe wopisowanje wobstajacych towaršnostnych poměrów. Džensa wěmy, zo njeje so ani Kilank sam po swojim citowanym přistowje měł, ale zo je z knježacymi komunistami oficialnje narodny dialog wjedł, z oficěrami statnje bjezstrašnosće pak inoficialne rozmožy wo položenju w Serbach. Po džělowym wopyće pola Jurja Grósa, tehdyšeho 1. sekretara Zwjazkowego předsydstwa Domowiny, 22. měrca 1989 přilubi Kilank jemu, zo budže nad tym stražować, zo so we wobtuku katolskeje cyrkwy žane tajke časopisy kaž Serbski student zhotowjeć njebudu. Njewotwisny časopis Serbski student bě mjenujcy Domowina kónc lěta 1988 zakazata a naležnosć wěstotnym organam k dalšemu wobdžětanju přepodať. Studenća džě nochychu mjelčec a pisachu wo tym, štož mějach za trěbne pisać. Tekstaj z oktoberskeho čista Černobyl-syndrom – „Ból, kotraž nihdy njezandže” a Žurnalizm w Pólskej w léce 1988 z pjera Stanija Nawki a Tomaša Bulanka běštej zawinowajoł, zo so Domowinske wjednistwo doskónčnje toho wzda, na redaktora časopisa a jeho pokładnika wliw wukonječ. Jurij Grós, Gert Kral, Jurij Handrik, Herbert Funka, Bjarnat Cyž a dalši swěrní slůžownicy knježaceho režima běchu dopóznali, zo tutu generaciju studentow hižo kublać njemóža. Woni sami wšak běchu na šuli, studijach a stronskich kubłanišćach wuknyli, zo maja so staćenjo w tym zmysle kublać, zo bychu prawe prašenja stajeli. Po tutej zasadže su so do kónca měli, připóznawajo, zo samojeničce strana wo tym rozsudža, što su prawe prašenja.

IM Günter alias Jurij Krawža je 23. januara 1989 w rozprawje za statnu bjezstrašnosć wo wobsahu časopisa Serbski student zwěsćil, zo njejsu studenća w Nowej dobje swoje přinoški wozjewjeć móhli, dokelž je redakcija kóždyžkuli kritiski přinošk wotpokazata. Sieghard Kozel a Beno Rječka staj so w nalěcu 1988 ze studentami w Minakale rozmožwajoł a na tym wobstajoł, zo wostanje censura tež nadal spušćomny srědk, zjawne měnjenje w zmysle zaměrów stata a strony wobwliwować. Što wšitko pod censuru padny, to běchu studenća w lětach do toho nazhonjeli. Wědžachu, zo njemóžachu z boka oficialnych medijow w Serbach nič wočakować. To bě so do kolektivneho wědomija cyteje generacije zapisať. Sam běch hižo w džěcatstwie nazhonil, zo so politiske, hospodarske, kulturne abo wědomostne prašenja jenož w nawječornych medijach wotewrjenje předstajeja. Přenje, do pomjatka so zaščěpjace nazhonjenje bě za mnje wusydlenje Wolfa Biermanna w léce 1976. Tehdy sej wuwědomich, zo NDRske nowiny, rozhlós a telewizija konstruowane lžě rozšěrjeja a zo bě kampanja přečiwo Biermannej ideologiski konstrukt knježacych. Strašne sta so tute selektivne a skrjeslene zaznawanje woprawdžitosće w oficialnych medijach džesać lět pozdžišo. Sobotu, dnja 26. apryla 1986, rozbuchny mjenujcy w ukrainskej atomowej milinarni Černobyl reaktor č. 4 a na te wašnje dóńdže k dotal

njewidžanemu super-gauwej, k najwjetšemu předstajomnemu njezbožu. Powěsć wo tym so jenož po kapkach w kraju roznješe, z narańšich nowin njejsy w přěnich, rozsudnych dnjach nič zhoňi. Nowa doba je hakle 30. apryla na druhej stronje z pječ krótkimi sadami na njezbožo skedzbnila. Pod nadpismom Hawarija w jadrowej milinarni so w powěsći lakonisce zwěsći: Jedyn z jadrowych reaktorow bu wobškodženy. [...] Potrjechenym wopokaza so pomoc. Dokelž sluchach wšědnje Deutschlandfunk, sym bórže wědžať, zo radioaktiwne mróče na sewjer, přez Bětorusku, Baltikum hač do Skandinawiskeje čahnu. Jako w Stockholmje nadměrnu koncentraciju radioaktiwity zwěsćichu, bě mi doskónčnje jasne, zo njejedna so wo někajku drobnostku, ale wo katastrofu wulkeho rozměra. Rozsudžich so, zo přěnju meju w Drježdžanach njewostanu, ale k wowce do Kanec pojědu. Přěnjomejska demonstracija 1986 za mnje wupadny, stronskemu sekretarj seminarneje skupiny na Techniskej uniwersiće w Drježdžanach, hdžež tehdy studowach, sym pozdžišo rjekł, zo w přichodže z mojej přitomnosću na tajkich a podobnych zarjadowanjach hižo lićić njetrjeba.

Je zajimawe, zo w Serbach dodžensa reflexe z doby totality funguje: Wo čimž njerěčimy, to njeje. Nowiny Nowa doba, w léce 1991 na Serbske Nowiny přemjenowane, staj Sieghard Kozel a Beno Rječka tež po přewróće dale redigowajoł a nad prawymi prašenjami stražowajoł. Po tym přewza Benedikt Dyrlich nawod redakcije. Njedawno je so wón njewinowace Hynca Rychtarja z Lipska prašať, čehodla swoje nastawki we wukraju wozjewjam. Kaž je čitarjam Česko-lužickeho wěstnika wěsće znate, čuju so wusko zwjazany z přečelemi Serbow w Českej a nic naposledk tohodla jich ze serbskim stowom podpěruju. Sym tohorunja wo tym přeswědčeny, zo žadyn z mojih dotalnych přinoškow za ČLV w serbskich medijach wušot njeby. Přičiny za to su wšelakore. Jedni měnja, zo so jim prosće njelubi, štož pišu. A druzy so zaso boja bulwarizacije pođeńdženjow ze serbskeje zandženosće. Dopisowarka z Budyšina je samo redakciji ČLV dzžěliť, zo knjez Meškank na cyle njeseriozne, haj šamať wašnje spekuluje a podtykuje, zo nima wón jako pozdatny historikar scyla žanu kwalifikaciju a zajim na wědomostnym wujasnjenju tajkeje komplikowaneje maćizny. – Hižo 1596/97 je William Shakespeare w swojej dramje Hendrich IV. zwurazniť: Don't shoot the messenger. To plaći tež, jeli ze słowami trělaš. Tym pak, kiž chcedža, zo by so dale mjelčať, radžu, zo njebychu hižo přinoški z mojeho pjera čitali. Tak sej chiba wobchowaja njewoblakowany wobraz wo rjanych starych časach.

Pomůcka: wutroba – srdce; knježacy – vládnoucí; statna bjezstrašnosć – státní bezpečnost, Stasi; mjenujcy – totiž; wěstotny – bezpečnostní; wobdžělać – zpracovat; trěbny – nutný; kublać – školit, vzdělávat; kubłanišćo – vzdělávací instituce; prawe prašenje – správná otázka; wotpokazać – odmítnout; spuščomny – spolehlivý; srědk – prostředek; zjawny – veřejný; nazhonječ – zjišťovat; nawječorny – západní; strašny – nebezpečný; zaznawać – vnímat; gau – GAU, německá zkratka pro nejhorší přestavitelnou nehodu; narańši – východní; sada – věta; lićić – počítat; njewinowaty – nevinný; wukraj – zahraničí; čuć – cítit; tohorunja – rovněž; dotalny – dosavadní; přinošk – příspěvek; wšelakory – různý, všelijaký; pođeńdženje – událost; šamať – podlý; wašnje – způsob; podtykować – podsouvat; maćizna – látka; njewoblakowany – neposkrněný

s Tomášem Mlynkecem

Před nějakým časem vyšla v Česko-lužickém věstníku recenze Vaší – smím-li to tak označit – fiktivní románové kroniky Slavici kamenného mostu, jejímž hlavním hrdinou je lužickosrbský barokní sochař Matěj Václav Jäckel (Jakula). Dovolte, abych se vrátila se k tématu Lužice i v našem rozhovoru.

Pane Mlynkeci, čtla jsem, že jste lužickosrbského původu...

Ano. Moje maminka se narodila ve vesnici Šulsecy (jde o Šulsecy v katolické Lužici – pozn. red.). Aspoň doufám, že si to pamatují správně. Po druhé světové válce Lužici opustila a pěšky zamířila do Československa. Tato země pro ni představovala ráj na zemi po zbytek života. Tady byla konečně spokojená.

Je tedy právě Váš původ důvodem, proč jste nás v románu provedl životem lužickosrbského umělce?

Ano i ne. Rodinná legenda, děděná po ženské linii, vypráví o původu vycházející z jedné sester Jäckela. Vypráví se, že od té doby vždy nějaký zástupce následujícího pokolení Lužici opustil a usadil se v Čechách. Oněch „eců“ (např. Chlebec, Malec, Holec aj.) je mezi námi víc než dost. Doba změnila i jiná jména. Mlýnk byl pozměněn na Mlynek či Hašek na Hašek. Jen pro zajímavost bych uvedl dávnou vzpomínku ze svého dětství, kdy jsem na Lužici s maminkou přivezl časopis s několika fotografiemi spisovatele Jaroslava Haška. Tety a pratety v něm okamžitě poznaly jednu linii našeho rodu, do které měl tento velikán literatury patřit. Je-li to pravda, nevím, ale poslouchalo se to tehdy krásně. Svůj původ mám v krvi. Toho se nejde zbavit. Jistě, že i tohle při psaní hrálo svou roli. A snad i skutečnost, že se trochu dláty pokouším ze dřevěných špalků tvořit sochy. Socha svaté Anny stojí v kostele ve Starém Bohumíně a socha Panny Marie v sousední stejnojmenné kapliče. Obě jsou provedené v životní velikosti. I tohle byl další důvod, proč jsem knihu napsal. Domníval jsem se, že po mnoha měsících těžké práce jsem snad trochu pronikl do obtížných podmínek barokních sochařů.

Při čtení románu se mi stále vracela jedna otázka – co je skutečnou událostí a co Vaší přesvědčivou fantasií... Dá se to nějak vymezit?

Byla byste překvapená, kolik pravdy té vzdálené doby je v knize uloženo. Mnoho zpráv o Jakulovi (Jäckelovi) je uloženo v soukromých archivech evropské šlechty. Ty jsem získal od svých polských přátel badatelů. Další a pro mé psaní mnohem významnější události jsou uloženy ve vatikánském archivu, který ovšem dosud není veřejnosti, ale ani historikům zpřístupněn. Jen s pomocí lidí z nejbližšího okruhu Jana Pavla II. jsem je získal. Znova tu hrála důležitou roli Lužice. A pak láska k pravdě právě onoho mimořádného muže, jakým tento papež rozhodně byl. Ta kniha je velmi pravdivá.

Samotnému psaní předcházelo určitě dlouhé zkoumání pramenů, neboť román je promyšlen do nejmenších detailů. Vzpomenete si ještě, jak dlouho Vám trvalo, než jste sesbíral a utřídil potřebné množství informací?

Při psaní jsem také použil rukopis nevydané práce jednoho zesnulého historika, odborníka na české baroko a spousty knih. Četl jsem i knihy, které svým zaměřením baroku neodpovídaly. Třeba v rozsáhlé knize o Židech v Evropě jsem se dočetl o bankéřích Hänklech a jejich počátcích v Bohumíně a také o hraběti Šporkovi. Podobným způsobem jsem objevoval mnoho nečekaných podrobností, které doplňovaly jiné zprávy a velmi často již to, co jsem získal z jiných pramenů. Obraz českého baroka vznikl velmi dlouho. Přes dvacet let. Nejdřív pozvolna a těžce. Už jsem ani nevěřil, že to dokážu. Po roce 1989 se všechno najednou změnilo. A časová osa románu se začala plnit a košatit. Nakonec jsem se musel rozhodnout, jak k tak rozsáhlé látce přistoupit. Kniha by měla trojnásobný obsah. Zvolil jsem tedy pohled umělce prožívajícího zrod, vrchol i pád jednoho uměleckého směru a tím i jedné dějinné epochy, jehož následky prožíváme i dnes.

Přivedlo Vás hledání historických dokumentů i na Lužici?
Nikoli. I zde mi pomohli přátelé.

Jezdíte ještě na Lužici?
Již ne.

A mluvíte lužickosrbsky?

V dětství jsem na Lužici pobýval velmi často. Vzdálené teičky-vdovy po vojácích nebo věznicích z koncentračních táborů v mé přítomnosti nejspíš prožívaly nenaplněnou touhu po po-

kračování své rodiny. Jedna z nich si ale mou přítomnost vyžadovala velmi často. Byla to slovanská vědma. Měla třetí oko. Nebylo to žádné dějá vu, pohled zpět, ale naopak viděla do budoucnosti. Od těch druhých jsem získal paměť, od ní opak. Pak všechny v krátké době umřely a já jsem neměl na Lužici ke komu jezdit. Tehdy jsem netušil, jak mě tyto pobyty na Lužici poznamenaly. V Čechách němčina či srbština v té době byla v nemilosti. Maminka a česká kmotra se mnou raději hovořily česky. Tak jsem maminčinu mateřštinu dokonale zapomněl. Bohužel.

Pokud se ještě vrátím ke Slavíkům z kamenného mostu... pane Mlynkeci, proč právě Slavíci?

Odpověď je ukryta v románu. Ale jste-li Slovan, nebo se jím cítíte, pak odpověď znáte.

Jaký máte Vy k Slavíkům vztah? Stránky se čtou s obdivem a zatajeným dechem, zdá se, že byly psány opravdu s láskou...

Zajímám se o Slovany od doby, kdy mezi ně přišli Gótové. Tedy asi doba posledních 2 000 let. A tím jejich následný vývoj. Rozpad východní říše, vliv Řecka a Říma, později Byzance, pronikání východních stepních kmenů, jejich částečné podmanění a pak stěhování na západ. V tom mi pomáhají prameny z Ruska, které dřív z pochopitelných důvodů nebyly zveřejněny a dnes rozhodně zase nebudou. Pomohl mi i deník kmotry, která se jako mladičká setkala v Rusku se spisovatelem Lvem Nikolajevičem Tolstým. Ten jí potvrdil, že ruská šlechta byla severského (Normané - Rurikovci) původu, a proto tolik opovrhovala slovanským nevolnickým lidem. Byla si vědoma rozdílu mezi způsobem myšlení Slovanů a Gótů a jejich severských následovníků. Tohle všechno hrálo při psaní svou roli. Vždyť i dnes prožíváme to samé. Své vlastní pocity a zkušenosti spisovatele jsem tak mohl poměřit s člověkem žijícím před třemi stoletími. Žijeme dnes v novém baroku. Klaníme se ale mamonu. Aspoň někteří z nás. Tvořivý duch zemřel.

Chtěl byste se někdy vrátit ve své práci k lužickosrbské tematice?

Rád bych. Nosím v hlavě příběh z dob hraběte Gera. Tedy 10. století. Nejsem ale představitelem velkého národa. To bych měl mnohem větší jistotu, že kniha vyjde. Dnes už v této zemi není zájem ani o román o hudebním geniovi skladateli Antonínu Dvořákově. Román zahrnující jeho celý život, který jsem napsal, dosud odmítlo přes dvacet nakladatelství. Napsaná epopěj o Sámovi tak už nikdy nespasí světlo světa jako kniha.

Pane Mlynkeci, jaké jsou Vaše nejbližší pracovní plány, pracujete nyní na nějaké knize?

Moje předchozí kniha Ženy, matky a dcery byla přeložena do ruštiny. Překladatel hledá nakladatele, ale v době dnešní krize je to obtížné. Co se týče mé tvorby, jednu knihu snad ještě napíšu. Po ozáření Černobylem, spoustě chemických jedů pozřených v potravinách a nečistot ze vzduchu snad ještě nějaký čas budu žít a mít schopnost psát. Román by se měl jmenovat Třetí oko ženy. Měl by pojednávat o ženách. Ty jsou hnačím motorem rodiny, a tím i společnosti. Pokud někdy spatříte nějakého muže zblízka si prohlížet hvězdy, pak vězte, že stojí na ramenou ženy. Ženy jsou opravdová paměť. Právě o paměti a schopnostech slovanské vědmy, které mezi námi stále žijí, v souvislostech krutého dvacátého století, by měl román pojednávat.

Děkuji Vám za rozhovor, pane Mlynkeci.

Lucie Kolarovičová

Bohumila Šretrová: Chci domů

Herman chvíli nechal Jakoubka na pokoji, ale pak na něj začal mluvit svým klidným hlasem. Vypravoval mu o létech, kdy on sám v Praze studoval. „Budeš tam jako doma, chlapče, věř mi to. Vždyt vlastně budeš žít na naší lužickosrbské půdě. A kolik vás tam bude z Lužice.“

„Já vím, strýčku. Bude tam určitě Jakub Kilank. Víš, ten z Lušce u Budyšína. Jeho tatínek má v Lušci hospodářství. Snad ještě o něco menší než my. Ale měli doma vždycky spoustu výborných hrušek a jablek a Jakub jich vždycky, když jel domů, přinesl do Budyšína veliký koš, a to jsme se měli všichni dobře.“

„Já vím,“ zasmál se vesele strýc Jakub, „pamatuji se, jak loni na podzim bylo v Tachantské škole pozdvižení, že tam na jedné světlici patrně vypukl tyfus nebo cholera či úplavice! Sháněli jsme tehdy nejlepšího budyšínského doktora pro šest mládenců, kteří se na jedné ložnici přes míru najedli výborných hrušek z Lušce! Ach jo! – No nic už si z toho nedělej! Byli jsme nakonec všichni rádi, že to byly hrušky, a ne úplavice,“ usmál se strýc. „A Jakub Kilank je čiperný chlapec. Četl jsem jeho žádost o stipendium. Je jen o měsíc starší než ty, a tak možná proto jste si tak dobře rozuměli. Hrušky do Prahy snad mu posílat nebudou! – No tak vidíš, to budete v semináři v Praze hned dva Jakobové.“

Jakoubek se smál a to právě strýček chtěl. Snažil se, aby smutek a rozechvění z chlapcovy myslí co nejdříve zahnal. Znal dobře jeho citlivost a měl – upřímně řečeno – opravdu strach, jak si v Praze, ve velkém městě daleko od domova, zvykne mladý Kukowčan, jehož srdce zůstalo i přesto, že už pobyl nějaký ten rok v Budyšíně, stále lehce zranitelným srdcem venkovského chlapce, který sice rozuměl i řeči motýlů a květin, ale dosud nemohl pochopit, že řeč lidí není často upřímná, ba naopak plná falše a přetvářky.

Celou cestu si pak strýc se svým synovcem povídal. Vykládal mu hlavně o Lužickém semináři v Praze, kde teď bude Jakoubek řadu let žít a který se mu stane druhým domovem, tak jako byl kdysi i druhým domovem Jakuba Hermana. Jakub sice už mnohé z toho, co mu teď strýc ve vlaku vypravoval, znal, ale poslouchal znova všechno – i to už známé, i to neznámé – s velkým zájmem. Kolikrát už na příklad slyšel o dvou bratřích Šimonových, o Měrcínovi a Jurijovi, kteří z lásky k svému národu a z touhy, aby se jeho nejlepší synové na studiích v neslovanském prostředí neodrodili, založili v Praze onen Lužický seminář. Chtěli, aby tu bydleli studenti, lužickosrbští studenti, kteří by v Praze studovali, především teologii, a pak se vraceli domů do Lužice jako katoličtí duchovní. Kubík si docela jasně ve svém neuvědomělém básnickém jasnozření představoval Jurije Šimona, který byl o devět let mladší než Měrcín.

Představoval si jej jako chlapce, který na otcovském gruntě prožíval všechny radosti i strasti venkovského kluka a přítom byl

i velmi pyšný na svého staršího bratra, který studoval „na panáčka“. On sám, Jurij, až vyroste, se bude starat o otcovský statek. Má jej rád. Má rád louky a lesy, má rád stříbro čistých potoků. Ale – jak rád by také studoval... Kéž by mohl! – Pak jeli všichni za Měrcínem do Budyšína. To už byl Měrcín vysvěcen a měl v Budyšíně první mši – primici. I mamka tehdy jela. A snad polovice Čemjerc. Robotním pánem v Čemjercích bylo tachanstvo v Budyšíně, a asi také proto jeho zástupci byli na Měrcínově primici. Hned tehdy, po své primici, odvážil se Měrcín tlumočit tachantům vřelou prosbu mladšího bratra, aby i jemu bylo dovoleno studovat teologii a stát se knězem.

Kubíček úplně v představách prožíval napětí Jurije, který pln naděje i bázně čekal na odpověď tachantů. Tolik toužil jít cestou svého staršího bratra. Dovolí to tachanti? – Dovolili. Vždyt statku se mohl docela dobře ujmout mladší bratr. Jurij jásal! A pak, když už doma bylo po slavnostní hostině a když už se všichni rozjeli a rozešli, zašli si oba bratři na zahradu a tam v modravém šeru letního večera pod velikou jabloní, která byla doslova obšypána dosud malými jablíčky, si oba bratři otevřeli srdce. Těch devět let věkového rozdílu mezi nimi jako zázrakem zmizelo. Byl tu jen jeden zkušenější a druhý méně zkušený, ale oba naplnění jednou vroucí touhou a myšlenkou: přičinit se o to, aby na srbském venkově i v srbských městech a městečkách zněla z katolických kazatelen jen srbština! Aby srbští lidé nemuseli chodit do kostela, kde by farář mluvil jen německy – protože by jinak neuměl.

Mnoho let uplynulo od té doby. Oba bratři byli už dávno vysvěceni a pracovali, seč jim síly stačily. Jenže – uvědomili si, že všechny jejich síly jsou příliš malé, příliš nepatrné, že by bylo potřebí je mnohonásobit, že by bylo potřebí mnohem, mnohem víc srbských duchovních. Dost srbských chlapců odcházelo na studie teologie s láskou a nadšením. Ale po celou dobu studii studovali pouze německy, svou mateřštinu pomalu zapomínali, někteří z nich dokonce během studií ztratili i vědomí sounáležitosti ke svému národu, a tak se vraceli zpět do Lužice sice skvěle připraveni po stránce bohoslovecké, měli i vynikající povahové vlastnosti, byli čestní, obětaví, z duše věřící – ale – neuměli kázat srbsky a nerozuměli duši vlastního národa. Mnoho, velmi mnoho právě o tom přemýšleli Měrcín a Jurij a začali – střádat peníze... Pomalu stárli a teprve po roce 1704 – to už bylo Jurijovi padesát osm let, a Měrcínovi dokonce šedesát sedm! („Jej, ti byli staří,“ myslel si patnáctiletý Jakoubek, když si tohle všechno představoval. To byl tedy i Jurij – mladší z obou bratří – starší než Jakoubkův tatínek a maminka a ti jsou přece už moc staří, aspoň maminka to říká. je jim oběma kolem padesátky.) Tak tedy v onom roce 1704 mohli koupit v Praze menší dům, který byl prvním začátkem ztělesnění jejich veliké snahy založit v Praze domov lužickosrbských studentů, kteří by zde studovali v českém, tedy slovanském prostředí, i když na německých školách, protože jiné tehdy ani v Praze zatím ještě nebyly. Měli zde studovat hlavně katolickou teologii...

 ZÁPISNÍK

14. května proběhne v rámci výstavy Svět knihy autorské čtení ze sbírky Milana Hrabala s názvem *Až na kost* (ed. Jitka N.

Srbová). Mimo jiné představí překladatelský tandem M. Hrabal a R. Čermák i druhé rozšířené vydání dvojazyčného výboru z poezie Tomáše Nawky *Konec sázek/Ničo so njelići*. Těšíme se na vás **od 18 hod.** v salonku Výstaviště Praha – Holešovice.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v deseti číslech a jednom dvoučísle nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; členové: Richard Bígl, Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.